

Nr 8.

Af herr **Hammar skjöld** m. fl., angående föreningen *Drottning Sofias stiftelses i Vänersborg likställande med tuberkulosanstalter i fråga om rätt till erhållande af bidrag till uppförande af byggnader för vården af blinda, som tillika äro döfstumma eller sinnesslöa.*

Vid 1906 års riksdag väcktes af herr A. J. Hagström i Andra kammaren en motion, hvari hemställdes, »att Riksdagen under den kontroll och med de villkor i fråga om medlens användande för angifna ändamålet, som det kunde befinnas lämpligt föreskrifva, måtte såsom bidrag till uppförande af nödiga byggnader åt den nuvarande anstalten för blinda döfstumma och sinnesslöa, Drottning Sofias stiftelse i Vänersborg, bevilja för en gång ett belopp af femtio tusen kronor.» Om denna motion afgaf statsutskottet följande yttrande: »Ehuru syftet med förevarande motion måste anses vara synnerligen behjärtansvärdt, har likväl utskottet ansett att staten, som med ej obetydliga belopp lämnar understöd åt ifrågavarande anstalt, icke, åtminstone i ärendets ännu outredda skick, bör åtaga sig utgifter för anstaltens nya byggnad.» Utskottets afstyrkande hemställan godkändes af båda kamrarna, dock efter uttalanden som gäfvos vid handen att, om bättre utredning framlades, frågan skulle kunna röna ett gynnsamt mottagande. Under de 5 år som sedan dess förflutit har anstalten ytterligare utvecklats, men på samma gång har äfven byggnadsfrågans lösning blifvit alltmera trängande. Då denna lösning svårigen kan åstadkommas utan Riksdagens medverkan, vilja vi först söka att lämna en så vidt möjligt fullständig utredning af hela frågan.

Drottning Sofias stiftelse i Vänersborg är den enda uppfostringsanstalt som finnes i vårt land för barn, hvilka äro icke blott blinda utan därjämte antingen döfstumma, sinnesslöa, epileptiska, lama eller lytta. Intet af dessa barn inom anstalten har mindre än två lyten. Deras antal, som icke äro mera vanlottade än så, uppgår till ett 30-tal; nästan lika många ha 3 lyten hvar; bortåt 20 st. ha 4 lyten, 10 barn ha 5 och ett par ända

till 6 lyten. Anstalten består numera af tre afdelningar: skolan, arbets-hemmet och asylen.

Denna anstalt upprättades i Skara för 25 år sedan och tog då emot 4 blinda döfstumma elever. Närmaste anledningen var att nuvarande änkedrottningen sedan flera år tagit sig an en liten blind döfstum flicka, som ingen uppfostringsanstalt — på grund af barnets dubbla lyten — kunde mottaga till uppfostran och undervisning. I mars 1882 anmodades fru Anrep-Nordin, som då var första lärarinna vid statens läroanstalt i Skara för öfveråriga döfstumma, att åtaga sig det vanlottade barnets uppfostran. Men den undervisning, hon med sin strängt upptagna tid var i tillfälle att lämna flickan, var allt för obetydlig för att något verkligt resultat däraf skulle kunna vinnas.

Därför uppstod tanken på en särskild skola för nämnda flicka och andra likställda barn. Men då man i vårt land saknade all erfarenhet om sådana barns undervisning, samt huruvida något resultat däraf kunde vinnas, var det ej lätt att för ändamålet erhålla understöd af statsmedel. Utan statsunderstöd var det icke tänkbart att kunna upprätta en sådan skola. Understöd lyckades man visserligen erhålla, ehuru otillräckligt för behovet. Undervisningen af sådana blinda barn, som äro behäftade med dubbla lyten, visade sig till följd af de jämförelsevis talrika lärarkrafter som erfordrades, mycket dyrbarare än man från början föreställt sig.

Den 10 oktober 1886 började anstalten sin verksamhet med 4 blinda döfstumma elever i en liten trång, hyrd lokal.

Anstaltens uppgift.

Anstaltens uppgift är att vara en vård-, uppfostrings- och undervisningsanstalt för två klasser vanlottade barn från hela landet: för blinda döfstumma samt blinda sinnesslöa. Eleverna mottagas i allmänhet i åldern 5—15 år. Så långt det med dessa barns bristande sinnen är möjligt, meddelas undervisning i samma kunskaps- och öfningsämnen som i döfstumskolan. Läroämnena äro alltså modersmålet (läsning, skrifning och tryckning på enahanda sätt som i blindskolorna), kristendomskunskap, räkning, historia, geografi, naturkunnighet, gymnastik samt sång för de hörande.

Vidare erhålla barnen undervisning i handaslöjd, såsom borstbinderi, väfnad, rotingsflätning, stickning, virkning, knytning m. m.

Statsunderstödet var från början afsedt endast att bereda vård och

undervisning åt 8 å 10 blinda *döfstumma*; men sedermera beviljades understöd äfven för blinda *sinnesslöa*, hvilka upptogos i skolan, så snart de icke voro alldeles obildbara.*)

Anstaltens utveckling.

1886—1911.

Elevantalet ökades så småningom och uppgick år 1905 till 36, däraf 14 voro blinda *döfstumma* och 22 blinda *sinnesslöa*.

Anstalten hade då nått den utveckling att den bestod af en afdelning för blinda *döfstumma* och en för blinda *sinnesslöa*, hvilka år 1905 sammanslogos till en afdelning: *skolan*.

Nästan samtidigt eller kanske ännu tidigare hade behovet af ett arbetshem för dem, som redan genomgått skolan, börjat göra sig kännbart. Vid läsårets slut 1905 skulle icke mindre än 5 elever efter afslutad lärokurs utskrifvas och lämna skolan. Med den erfarenhet man redan vunnit från tidigare utgångna elevers svårigheter och nöd i deras hem, måste man finna någon utväg att förekomma, att de nu utgående skulle behöfva lämna skolan. För detta ändamål bildades på våren nämnda år en förening, och tack vare densamma kunde allt ordnas med sådan skyndsamhet, att redan 10 oktober samma år *arbetshemmet* för blinda öppnades, och där funno de utgående eleverna ett godt hem, där de fingo vidare utveckla sin med så mycken möda förvärfvade arbetsförmåga.

Knappt var denna andra afdelning af anstalten organiserad, förrän man af omständigheterna tvingades till att söka ordna en tillflykt också för de blinda olyckliga varelser, som voro allt för slöa för att kunna draga någon som helst nytta af den undervisning och uppfostran, som meddelades i anstalten. De hade hittills måst återsändas till sina fattiga, mången gång usla hem, där de, en börda för sin omgivning, oftast voro utsatta för svår vanvård.

För att råda bot på detta onda såg man sig nödsakad att upprätta en *asyl*.

För att kunna realisera denna plan gjordes framställning om anslag hos de landsting, från hvilkas resp. områden blinda obildbara idioter då funnos intagna i anstalten. Samtliga biföllo denna begäran.

Till upprättande af platser beviljades 400 kronor, för plats och till underhåll af hvarje idiot 100 kronor pr år. Sedermera hafva liknande fram-

*) Anstalten hade blinda *sinnesslöa* elever, för hvilka den under nära 20 år icke erhöll något slags understöd af statsmedel.

ställningar gjorts med samma glädjande resultat hos andra landsting. För närvarande utgår uuderstöd från icke mindre än 20 landsting. De allra flesta af dem lämna äfven bidrag till anstaltens 2 öfriga afdelningar. Till följd af denna landstingens välvilja mot dessa olyckliga, kan den årsafgift som enskilda eller kommuner måste erlægga, sättas så lågt som 100 à 150 kronor för barn.

Det är också i allmänhet numera ganska väl sörjdt för de dagliga behofven och de löpande utgifterna i anstalten, ehuru lönerna, i synnerhet för lärarinnorna, ännu äro alltför låga för att kunna motsvara det mödosamma, nervslitande arbete, som fordras för vård, uppfostran och undervisning af så vanlottade, hjälplösa varelser.

Anstaltens byggnadsfråga.

Anstalten lider dock alltjämt i ett afseende under ett mycket svårt tryck; den saknar egna lämpliga lokaler.

Redan för omkring 15 år sedan började en insamling för anskaffande af medel till uppförande af lämpliga lokaler för anstalten, och sedan de på detta sätt erhållna penningarna stigit till nära 45,000 kronor bildades föreningen Drottning Sofias stiftelse, hvars styrelse skulle handhafva medlens förvaltning och verka för deras användande till det därmed afsedda ändamålet. Ehuru anstalten under årens lopp flyttat mer än 20 gånger och dess tillvaro till och med varit hotad, därför att det varit omöjligt få hyra lokaler, som kunde motsvara ens de rimligaste fordringar på utrymme och lämplighet, måste realiserandet af stiftelsens uppgift alltjämt uppskjutas, emedan de insamlade medlen voro alldeles otillräckliga för behofvet.

Sedan den redan omnämnda motionen vid 1906 års riksdag afslagits, såg anstaltens framtid mycket mörk ut. Det var ju knappt möjligt att bereda tak öfver hufvudet ens åt det antal olyckliga, för hvilka man där redan öppnat en fristad undan nöd och elände och en möjlighet till uppfostran och utveckling. Ehuru sålunda föga utsikt fanns att genom allmänna medel få hjälp till uppförande af nödiga lokaler för vård och uppfostran åt dessa de mest vanlottade, för hvilka intet annat tillfälle gifves att erhålla sådan; ehuru den på enskildt initiativ för ändamålet insamlade fonden endast utgjorde omkring 50,000 kronor och ehuru styrelsen för Drottning Sofias stiftelse till följd af stiftelsens reglemente icke kan låna upp medel för afhjälpande af nöden, och stiftelsen ej heller kunde påräkna ytterligare afsevärda bidrag på enskild väg, fann sig styrelsen år 1907 nödsakad gå i författning om uppförandet af åtminstone en af de, enligt

den då uppgjorda planen nödvändiga fyra byggnaderna, för att därigenom bereda åtminstone någon lindring i bostadsnöden. Denna s. k. centralbyggnad, som var afsedd att inrymma administrations- och ekonomilokaler, skola och dagrum för skolbarnen samt matrum för arbetshemmet, kunde tagas i bruk den 20 december 1908. Där är nu inrymd hela *skolan* — 40 barn med all därtill hörande personal (18 personer). Att utrymmet anlitas till det yttersta torde framgå däraf, att alla skolbarn och lärarinnor, för hvilka i den uppgjorda planen afsetts en särskild byggnad (innehållande deras sof- och bostadsrum), nu äro inlogerade i denna enda. Stiftelsens tillgångar uppgingo vid 1910 års slut till 67,689 kronor 10 öre, däraf kontanta medel 5,968 kronor 6 öre.

Ehuru man genom uppförandet af denna byggnad fått åtminstone bokstaffigen »tak öfver hufvudet» för själfva *skolan*, saknar man där alltjämt de allra nödvändigaste uthus, såsom vedbod, tvätt- och bakstuga, källare och visthusbod, liksom också badrum. Hvarken dränering, planering, plantering eller inhägnande af tomten har, af brist på medel, kunnat företagas. Och för de andra båda afdelningarna, som fortfarande äro inhysta i hyrda trånga, olämpliga lokaler är det mycket illa ställt. På *asylen* t. ex. saknas till och med vattenledning och i den enda brunn, som skulle förse den med vatten, är vattentillgången så knapp att man tidtals lider af verklig vattenbrist. Möjlighet till anordnande af bad är här således alldeles utesluten. Inom två år utgår hyreskontraktet för denna afdelning och då föreligger oafvislig nödvändighet att söka sig en i sanitärt afseende mera tillfredsställande lokal.

Härtill kommer att anstaltens olika afdelningar ligga så långt ifrån hvarandra, att de måste ha hvar sitt hushåll med därtill hörande personal, hvilket i väsentlig grad fördyrar anstaltens drift. Öfvervakandet af verksamheten inom anstalten blir ock härigenom betydligt mera betungande och tidsödande.

Att anstalten fyller ett verkligt behof bevisas ju bäst af det ständigt växande antalet alumner. Resultatet af den uppfostran och undervisning, som här trots elevernas mångdubbla lyten kan bibringas, torde framgå dels genom anstaltens årsredogörelse, dels ock af de prof på arbeten, utförda af anstaltens elever, hvilka helt nyligen varit utställda här i hufvudstaden och till hvilken utställning Riksdagens herrar ledamöter varit särskildt inbjudna. De som varit i tillfälle att vid personligt besök i anstalten se eleverna i deras hvardagslif, torde kunna vitsorda elevernas i allmänhet glada och frimodiga uppträdande, deras flit och arbetsglädje samt deras jämförelsevis goda, för det praktiska lifvet nödvändiga kunskaper.

Att sådana blinda, som äro behäftade med flera eller färre af snart sagdt alla upptänkliga lyten, samt därtill också äro sinnesslöa, äro många flera än de, som nu finnas intagna i anstalten, vet man blott allt för väl.

I bilagan till 1910 års statsverksproposition 8:de hufvudtiteln 140 (sid. 307) läses:

»I Sveriges officiella statistik A III tabell 23 litt. D upptages för åldersklasserna 20—65 år ett antal af 1,415 blinda. Enligt hvad som framgår af en uppsats i »Nyt Tidsskrift for Abnormvæsenet» 1906, tabell sid. 6, tyckes omkring $\frac{1}{4}$ af Sverges unga blinda vara obildbara, men för här ifrågavarande årsklasser måste procenten tänkas vara väsentligt lägre, då många obildbara — alldenstund orsaken till deras obildbarhet ofta bör ligga i svårartade hjärnsjukdomar och dylikt — sannolikt dö tidigt, och de, som blifva blinda som vuxna, mera sällan torde lida af elakartade komplikationer. Det vore kanske ej orimligt att sätta siffran till $\frac{1}{10}$, alltså 141».

Af dessa 141 ha knappt ett 30-tal varit intagna i Drottning Sofias stiftelse. Af den tabell som åtföljer nyss nämnda uppsats i »Nyt Tidsskrift» framgår att de barn, som äro icke blott blinda utan därtill också behäftade med ett eller flera lyten, utgjorde 1905:

15	barn	födda	1890
14	»	»	1891
7	»	»	1892
2	»	»	1893
6	»	»	1894
10	»	»	1895
6	»	»	1896
4	»	»	1897

eller tillsammans 64 barn.

Af denna yngre åldersgrupp finnes i anstalten intagna

4	barn	födda	1890
2	»	»	1891
3	»	»	1892
2	»	»	1893
6	»	»	1894
9	»	»	1895
8	»	»	1896
11	»	»	1897

eller tillsammans blott 45 barn. Antalet af dem, som saknat all vård och

uppfosttran, är dock i verkligheten ännu större, ty af den äldre åldersgruppen ha ju mer än ett 100-tal icke blifvit omhändertagna, ehuru härvarande anstalt varit i verksamhet i 25 år.

Beträffande tillförlitligheten af de statistiska uppgifterna rörande antalet *abnorma* barn läsa vi i »Bidrag till Sveriges officiella statistik, P. undervisningsväsendet» sid. 28 följande: »Trots alla ansträngningar för åstadkommande af fullständighet äro dock primäruppgifterna ännu ganska bristfälliga, hvarför — — — talen äro att anse såsom rena *minimital*».

Hvad särskildt angår statistiken rörande de blinda, utarbetad af rektor G. Åstrand vid statens blindinstitut å Tomtebodas, lider också den af de bristfälliga primäruppgifterna. Ett bevis härför är bland annat att däri omnämnas år 1905 blott 4 blinda barn födda 1897, behäftade med flera lyten, och 1906 blott 6, ehuru i anstalten i Vänersborg finnas intagna icke mindre än 11 sådana födda 1897 och 8 födda 1896. Dessa barn voro år 1905 redan i skolåldern, men då enligt gällande lag rörande blindundervisningen »inskrifning vid blindinstitutet är tillåten äfven för 10—14-åringar», äro uppgifterna särskildt för de yngre åldersgrupperna mindre tillförlitliga, enär vederbörande af okunnighet eller försumlighet ofta icke anmäla blindt barn förrän det måste sändas till skola, och härmed kan man ju enligt lagen få dröja ända tills barnet blir nära 14 år.

Enligt de nyss lämnade uppgifterna skulle det år 1905 ha funnits 64 barn + de 7 födda 1897 och de 2 födda 1896, som icke däribland funnos upptagna, eller 73 barn fördelade i 8 åldersgrupper, d. v. s. ungefär 9 barn i hvarje.

I »Bidrag till Sveriges officiella statistik» för år 1910 uppges å sid. 28 antalet blinda barn i skolåldern 7—14 år från hela landet utgöra under femårsperioden 1903—1907 i medeltal 185. Skulle nu en fjärdedel af dessa — enligt ecklesiastikministerns nyss nämnda anförande i kungl. statsverkspropositionen — också vara »*obildbara*» *), d. v. s. 46 barn inom åldersgruppen 7—14 år, följer däraf att 7 à 8 sådana barn tillkomma i hvarje ny åldersgrupp. Då dessa tal alldeles särskildt angifvas såsom *minimital*, kunna de ju anses stämma ganska väl öfverens med det antal rektor Åstrands statistik anger eller 9 i hvarje årsgrupp.

Antalet barn behäftade med äfven andra lyten än blindhet torde böra, med hänsyn till dess tendens att ökas, beräknas till 10 om året.

Beräknar man att dessa barn behöfva en skoltid af minst 10 år, skulle

*) Uttrycket »*obildbara*» synes här taget i betydelsen obildbar i skolor för normalt begåfvade blinda och ej i betydelsen af fullkomlig idiot, hvilken betydelse ordet har, då det gäller sinnesslöa.

plats i skolan behöfvas för omkring 100 barn, men då tyvärr antagligen nära 50 % af dessa äro verkligt obildbara, torde ett platsantal af högst 60 vara tillräckligt. De »obildbara» böra i allmänhet öfverflyttas till *asylen* — ty de, som kunna omhändertagas af sina anhöriga utgöra blott ett försvinnande fåtal — där de böra få kvarstanna hela sin tid. Dödligheten bland dessa är dock så stor, att man ingalunda behöfver befara någon synnerligen stark, ständig ökning. För närvarande finns det plats för 37 obildbara på asylens, hvilket antal icke är tillfyllestgörande ens nu. Det torde dock af praktiska skäl vara nödvändigt att upprätta minst *tvenne* afdelningar i en sådan asyl: *en* för flickor och *en* för gossar, ty de olika könen böra vara skilda i olika afdelningar. När dessa båda afdelningar om 30 à 35 platser hvardera visa sig otillräckliga för behöfvat, och de då befintliga idioterna blifvit äldre, bör ännu en särskild 3:dje afdelning afsedd för mindre barn upprättas.

Det största flertalet af de barn, som genomgått skolan, böra öfverflyttas till *arbetshemmet*, ty äfven bland dem äro ytterst få, som hafva sådana hem, att de kunna återsändas dit utan att snart förlora den arbetsförmåga, de med så mycken möda förvärfvat i skolan. Det får nämligen icke förglömmas, att det här gäller blinda, som tillika äro åtminstone sinnesslöa.

Ökningen i arbetshemmet torde böra anslås till högst 4 pr år och bör därför plats beräknas i *tvenne* skilda afdelningar — för kvinnor och för män — om 20 à 25 i hvarje afdelning, d. v. s. 40 à 50 platser.

Behöfvat af platser i hela anstalten för en längre tid bortåt skulle sålunda kunna fyllas, om sådana bereddtes:

i skolan	för högst 60 blinda
» arbetshemmet	» » 50 »
» asylens	» » 70 »

Summa platser 180

Befintliga platser, med utrymmet redan allt för hårdt anlitadt, uppgå för närvarande till blott 92.

Orsaken till att detta antal — trots de ständigt ingående förfrågningarna om plats för någon af de många, som sakna vård — icke kan ökas, ligger uteslutande däri att utrymme saknas. Den är alls icke beroende därpå att medel till de dagliga utgifterna, till underhåll af ett större antal än det nu befintliga skulle fattas, enär såväl Riksdagen som ock landstingen ställt större belopp till förfogande för ändamålet än som nu af brist på nödvändiga lokaler kan tagas i anspråk.

Det är tyvärr ett faktum, att, ehuru antalet normalt begäfvade blinda är i ett glädjande aftagande, antalet sådana blinda, som äro behäftade

med sinnesslöhet, epilepsi och andra komplicerande lyten är i ett sakta stigande, beroende därpå, att deras blindhet tyvärr har sin grund i nedärfda sjukdomsanlag särskildt syfilitiska.

Man torde i hufvudsak kunna på följande sätt sammanfatta hvad samhället gjort för dessa utan egen förskyllan så djupt olyckliga:

Enskilda personer ha skänkt omkring 60,000 kronor till fyllande af anstaltens oundgängligaste behof;

Landstingen ha med ständigt växande välvilja lämnat större bidrag till underhåll af barn från de respektive landstingsområdena, hvilka bidrag under 1910 uppgingo till 13,445 kronor 83 öre.

Slutligen har staten på flera sätt visat sig uppskatta anstaltens verksamhet.

Innan anstalten började sin verksamhet väcktes år 1883 en motion i Riksdagen, genom dess ledamot i Andra kammaren borgmästare A. P. Trybom, om medel till uppfostran och undervisning åt blinda döfstumma, men den föranledde icke till någon åtgärd, emedan frågan ansågs icke utredd.

Redan år 1885 väcktes ånyo en motion af ledamoten i Andra kammaren, rektor C. J. Blomberg i enahanda syfte och försedd med en sakrik utredning i frågan. Denna framställning vann så till vida Riksdagens bifall, att Riksdagen aflät en skrifvelse (nr 53) till Kungl. Maj:t med anhållan, att »Kungl. Maj:t täcktes efter ärendets utredning taga under öfvervägande om och på hvad sätt staten för framtiden bör vidtaga åtgärder till beredande af vård och undervisning för sådana blinda, som tillika äro döfstumma», hvilken skrifvelse hade till följd att sedan Kungl. Maj:t låtit verkställa den önskade utredningen, till följande Riksdag 1886 afläts en kungl. proposition (nr 22) om att af »det under åttonde hufvudtiteln å ordinarie stat uppförda anslag af 50,000 kronor till understöd och uppmuntran åt mindre uppfostringsanstalter för medellösa döfstumma eller blinda barn må från och med år 1886 till understöd för beredande af vård och undervisning för sådana personer, som äro både döfstumma och blinda, användas ett årligt belopp af högst 2,000 kronor».

Af detta anslag erhöll anstalten 1886, då den började sin verksamhet med 4 elever, blott 900 kronor. År 1887 utgick understödet med 2,000 kronor, men anstalten arbetade det oakadt flera år under svårt ekonomiskt betryck.

År 1888 ingick anstalten på nytt till Kungl. Maj:t med ett underdånigt organisationsförslag till ordnande af denna speciella undervisningsfråga, på det att någon hänsyn måtte tagas äfven till dessa dubbelt vanlottade vid den då förestående organisationen af döfstumundervisningen.

Frågan kom också under behandling i samband härmed. I utdrag af protokollet öfver ecklesiastikäkrenden den 22 mars 1889 yttrar dåvarande departementschefen bland annat rörande:

»*Undervisning af döfstumma, som tillika äro blinda.*

Jag har redan under detta anförandes första punkt angående skolpliktigheten angifvit, att jag anser tiden icke ännu vara inne att vidtaga åtgärder för ett definitivt ordnande af undervisningen för sådana *döfstumma, som tillika äro blinda*. Tillika har jag antydtt, att den metod, som måste användas för deras utbildande, är helt annan än de metoder, efter hvilka döfstumundervisningen bedrifves, och att omhändertagandet af dessa olyckliga är ett barmhärtighetsverk, som icke hör till den organisationsfråga, som här föreligger. Men den omständigheten, att understöd för beredande af vård och undervisning åt blinda döfstumma utgår af det nuvarande anslaget till understöd och uppmuntran åt mindre uppfostringsanstalter för medellösa döfstumma och blinda barn, och att detta anslag är afsedt att hädanefter utgå under annan form än hittills, gör att frågan i detta sammanhang måste upptagas. Redan af 1885 års Riksdag gjordes framställning om vidtagande af åtgärder med afseende å de s. k. tresinnade och på Eders Kungl. Maj:ts förslag medgaf 1886 års Riksdag, att af det nyssberörda anslaget ett årligt belopp af högst 2,000 kronor finge för ändamålet användas, enligt de närmare bestämmelser Eders Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela.

Det är genom detta anslag, som på sätt jag redan nämnt lärarinnan vid anstalten för öfveråriga döfstumma i Skara, Elisabeth Nordin, född Anrep, satts i tillfälle att anordna den vårdanstalt i Skara för blinda döfstumma, inom hvilken hon med framgång verkat och verkar. I en till Eders Kungl. Maj:t ingifven ansökning, öfver hvilken domkapitlet i Skara yttrat sig, har bemälda lärarinna — jämte öfverlämnande af redogörelse för vårdanstaltens verksamhet under tiden från oktober 1886 till och med december 1888 — framhållit önskvärdheten dels däraf att hon uteslutande finge ägna sin tid, sina krafter och sitt intresse åt anstalten utan att upptagas af undervisning åt annat håll, och dels att anstalten måtte utvidgas, på det tillfälle till undervisning måtte beredas åt ett större antal blinda döfstumma barn än för närvarande. Enligt af lärarinnan Nordin uppgjord beräkning, skulle för anstaltens utvidgning, så att där kunde mottagas tio elever, i stället för såsom nu fem, erfordras ett statsanslag af 4,600 kronor. Hennes beräkningar synas vara gjorda med omtanke och sparsamhet, och allt talar för att tillfälle bör beredas henne att utvidga sin verksamhet i föreslagen omfattning. Då intet skäl nu, mera än förr, torde finnas, att för ändamålet uppföres ett särskildt anslag under åttonde

hufvudtiteln, synes mig ändamålet lämpligast vinnas, om medgifvande utverkas att af blifvande anslaget till döfstumundervisningen må för tresinnades undervisning användas, enligt de närmare bestämmelser Eders Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, ett årligt belopp af högst 5,000 kronor».

Detta belopp har också från och med år 1891 utbetalats till anstalten ända till och med år 1908. Från och med år 1909 har understödet ansetts böra höjas, då de blinda döfstummas antal år efter år stigit, tills det år 1908 utgjorde 20, hvaraf 16 voro bildbara, och utgår understödet nu, efter ändrad beräkningsgrund, med 500 kronor per år för hvarje *bildbar* blind döfstum, som erhåller uppfostran och undervisning i anstalten.

Men för alla de många *blinda sinnesslöa*, som undervisades i anstalten år efter år och hvilkas antal år 1904 uppgick till 16, erhöil anstalten icke något som helst understöd af allmänna medel förr än från och med år 1905.

Sedan Riksdagen år 1904 medgifvit vissa ändringar i afseende å de för beviljande af understöd från förslagsanslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och åt arbetshem för sinnesslöa gällande grunder har Kungl. Maj:t enligt kungl. kungörelsen den 10 juni 1904 förordnat att enahanda belopp på samma villkor får utgå jämväl till elever vid den i samband med skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg anordnade uppfostringsanstalt för blinda sinnesslöa*). Anstalten får sålunda från och med 1905 för hvarje blindt sinnesslött barn i *skolan* ett understöd af 250 kronor, men för hvarje sådan elev i *arbetshemmet* blott 100 kronor per år. *Asylen*, som började sin verksamhet den 5 juli 1906, har från och med 1907 (enligt kungl. kungörelsen den 31 december 1904) åtnjutit ett årligt understöd af 250 kronor per år för hvarje obildbar sinnesslö, som där vårdas. Dessa understöd utgå af de förslagsanslag, som Riksdagen från och med år 1905 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande åt anstalter för *sinnesslöa*. Det är därför att asylens alumner äro sinnesslöa som de få understöd, men *icke därför att de äro blinda*.

Tack vare dessa understöd af allmänna medel, tillsammans med de årsafgifter för eleverna, som erhållas till stor del genom landstingsbidrag, är, det erkännes med tacksamhet, ganska väl sörjdt för anstaltens dagliga behof, hvilket redan förut framhållits.

Den utredning, som härmed framlägges och som stöder sig på bestyrkta fakta och på den erfarenhet som hunnit samlas under de 25 år anstalten varit i verksamhet, ådagalägger otvetydigt behovet af en sådan anstalt

*) Anstalten kallas numera i sin helhet Drottning Sofias stiftelse.

för blinda, hvilka utom detta lyte äro behäftade med ett eller flera andra och af denna orsak icke äro berättigade att intagas i någon annan anstalt. Den visar vidare med full klarhet att något måste göras — och göras snart — för anskaffande af nödiga byggnader, om ej anstaltens verksamhet skall i väsentliga delar förlamas. Af sagda utredning framgår slutligen att antalet vanlottade af här omnämnda slag icke är större än att en enda anstalt är tillräcklig för hela landet. Det är således en angelägenhet som icke kan åläggas landsting eller kommuner utan som det tillkommer staten att taga hand om, då det ju icke kan vara lämpligt att lägga hela bördan på den enskilda offervilligheten.

Det gäller då först att finna en grund för beräkningen af statens byggnadsbidrag. Då anstalten icke äges af staten utan af en förening, kan icke begäras att staten ensam bekostar byggnaderna, men däremot synes det icke vara obilligt att jämställa anstalten med sanatorier för tuberkulösa, hvilka erhålla byggnadsbidrag med 1,000 kronor för hvarje sjukplats intill högst hälften af verkliga kostnaden. Enligt föregående utredning beräknas behovet af platser i skola, arbetshem och asyl tillsammans uppgå till 180. Äfven om statsbidrag beviljades för hela detta antal, är det sannolikt att Drottning Sofias stiftelse icke på länge kommer att disponera de medel, som den själf måste tillskjuta för anstaltens utvidgning i så stor skala. Men å andra sidan torde byggnadernas storlek böra så beräknas att ett något större antal än det nu befintliga kan intagas. Då detta antal för närvarande utgör 92, torde såsom mål för närmaste framtiden böra bestämmas 120 platser, hvilket utgör två tredjedelar af det slutliga behovet. Det högsta anspråk, som för närvarande skulle kunna ställas på statskassan, uppgår således till 120,000 kronor, fördelade på flera år, allt eftersom det blir föreningen möjligt att anskaffa de medel, som härutöver behövas.

Anstaltens förläggande först till Skara och därefter till Vänersborg har varit föranledd däraf, att föreståndarinnan, som grundat anstalten, varit bosatt i dessa städer. Ett sådant skäl bör icke för alltid få binda anstalten vid Vänersborg, som icke erbjuder någon särskild fördel för en anstalt af detta slag. Stiftelsens tomt kommer genom den nya fastställda stadsplanen att sönderskäras på alla sidor och ombildas från en tämligen regelbunden kvadrat till en lång smal remsa, emedan marken behöfves för den nya planerade järnvägsstationen och bangården. Tomten göres härmed omöjlig för sitt ändamål och det störande omedelbara grannskapet af en järnvägsstation med bangård erbjuder icke den stillhet, som är nödvändig för en anstalt, där så många nervöst lidande människor skola vistas.

Anstaltens elever kunna svårligen i en småstad få den speciella läkar-

vård och behandling, som deras många olika lyten kräfva. Att såsom hittills söka sådan i Göteborg och Stockholm är alldeles för dyrbart för att den utvägen skulle kunna tillgripas i annat än i utomordentligt tvingande fall.

Den personal, som här ägnar sina krafter åt ett så svårt och mödosamt arbete som detta slags uppfostran och undervisning, bör för sin utveckling och vederkvickelse ha tillfälle till deltagande i kurser eller åhörande af föredrag, som i allmänhet endast kunna erbjudas i ett större samhälle.

En sådan säregen anstalt som denna erbjuder också mycket af intresse för vetenskapen, särskildt på grund af de många tillfällen till psykologiska iakttagelser och rön, som dess olikartade elever erbjuda, och bör därför icke ligga alltför långt borta från våra bildningscentra.

Och denna anstalt kommer säkert alltid att i viss mån vara beroende af allmänhetens välvilja och intresse och bör äfven af detta skäl icke ligga undangömd i någon afkrok af vårt land. Till sist må man icke glömma att anstaltens alumner komma från hela vårt land och att anstalten äfven därför bör ha ett mera centralt läge med de bästa möjliga kommunikationer.

Rätta platsen för denna anstalt är därför otvifvelaktigt i hufvudstadens omedelbara närhet, dit en förflyttning därför är önskvärd. Och man har trott sig kunna påräkna Riksdagens medverkan härtill så mycket mer, som Riksdagen redan vid ett föregående tillfälle kraftigt befrämjat beredande af egen lokal åt en annan enskild anstalt, som i likhet med denna har till uppgift att lämna vård och uppfostran åt vanlottade människor från hela riket, nämligen Eugeniahemmet.

De olyckliga varelser, för hvilka vi söka att väcka Riksdagens intresse, kunna med skäl sägas vara de mest vanlottade bland de vanlottade, och likväl har en 25-årig erfarenhet visat att äfven de i många fall kunna danas till tänkande arbetsamma människor, som få njuta icke blott arbetets glädje utan äfven dess välsignelse. I de fall där en sådan framgång icke kunnat vinnas, har åtminstone kunnat åt dem beredas en draglig och jämförelsevis människovärdig tillvaro. I sina oftast fattiga hem förorsaka de i regel endast nöd och sorg och betraktas som en olidlig börda, som blir allt tyngre och outhärdligare på grund af deras osnygghet, oro och hjälplöshet, tills man slutligen kanske fjättrar dem i ett uthus för att småningom duka under i smuts och elände. Ofta äro de äfven behäftade med tuberkulos och sprida smitta till sin omgifning och böra alltså äfven ur denna synpunkt omhändertagas i särskild för dem afsedd vårdanstalt.

På grund af hvad nu blifvit anfördt, och då Riksdagen redan 1906 fann syftet med liknande motion »synnerligen behjärtansvärdt», hemställa vi,

att Riksdagen måtte medgifva att föreningen Drottning Sofias stiftelse i Vänersborg må likställas med tuberkulosanstalter i fråga om rätt till erhållande af bidrag till uppförande af byggnader för vården af blinda, som tillika äro döfstumma eller sinnesslöa.

Stockholm den 24 januari 1911.

Hugo Hammarskjöld.

Ernst Beckman.

O. Silfverschiöld.
